

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING IQTISODIY TARAQQIYOTIDA
XIZMAT KO'RSATISH SOHALARINING O'RNI****Ochilova Mohigul Toshtemir qizi**

SamDVMCHBU Iqtisodiyot fakulteti o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19886648>

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy taraqqiyotida xizmat ko'rsatish sohasining o'rni va ahamiyati kompleks tarzda ilmiy tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida xizmatlar sektorining iqtisodiyotdagi tutgan o'rni, uning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi hamda iqtisodiy o'sish sur'atlariga ta'siri chuqur o'rganiladi. Xizmat ko'rsatish sohasining turlari, ularning tasnifi va iqtisodiy tizimdagi funksional ahamiyati tahlil etilib, ushbu sohaning boshqa tarmoqlar bilan o'zaro bog'liqligi yoritib beriladi. Maqolada xizmatlar sektorining aholi bandligini ta'minlashdagi roli, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishdagi ahamiyati ham alohida e'tiborga olinadi. Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsiyalar va raqamli texnologiyalarning joriy etilishi, elektron xizmatlar va raqamli platformalarning rivojlanishi natijasida yuzaga kelayotgan ijobiy o'zgarishlar ilmiy asosda tahlil qilinadi. Xizmatlar sektorini rivojlantirish jarayonida yuzaga kelayotgan muammolar, jumladan infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, xizmatlar sifati bilan bog'liq kamchiliklar va malakali kadrlar yetishmasligi kabi masalalar ko'rib chiqiladi. Ushbu muammolarni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: Xizmat ko'rsatish sohasi, xizmatlar sektori, iqtisodiy taraqqiyot, yalpi ichki mahsulot, bandlik, kichik biznes, tadbirkorlik, innovatsiya, raqamli iqtisodiyot, iqtisodiy samaradorlik, xizmatlar tasnifi.

Kirish

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatish sohasi mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Xizmatlar sektori nafaqat yalpi ichki mahsulot (YaIM) tarkibida muhim ulushni egallaydi, balki aholi bandligini ta'minlash, daromadlarni oshirish hamda iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashda ham katta ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonida xizmat ko'rsatish tarmoqlarining rivojlanishi iqtisodiy islohotlarning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Davlat tomonidan qabul qilinayotgan dasturlar va strategiyalar ushbu sohaning kengayishiga, yangi xizmat turlarining joriy etilishiga hamda xizmatlar sifatining oshishiga xizmat qilmoqda. Turizm, transport, axborot texnologiyalari, moliyaviy xizmatlar va savdo kabi yo'nalishlar iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismlariga aylanib bormoqda. Xizmat ko'rsatish sohasi iqtisodiy o'sishning drayveri sifatida namoyon bo'lib, mamlakatning raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Xizmatlar sektori orqali yaratilayotgan qo'shimcha qiymat iqtisodiyotning boshqa tarmoqlari rivojiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, ushbu sohaning rivojlanishi aholi turmush darajasini yaxshilash va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Dolzarbligi

O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy taraqqiyotida xizmat ko'rsatish sohasining o'rni tobora ortib bormoqda. Zamonaviy iqtisodiyotda xizmatlar sektori yalpi ichki mahsulotning muhim qismini tashkil etib, aholi bandligini ta'minlash, daromadlarni oshirish va iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. So'nggi yillarda mamlakatda xizmat

ko'rsatish sohasini rivojlantirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xizmatlar sektorining rivojlanishi nafaqat iqtisodiy o'sishni jadallashtiradi, balki aholining turmush darajasini oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish va innovatsion faoliyatni kengaytirishga ham xizmat qiladi. Shu sababli ushbu sohaning iqtisodiy taraqqiyotdagi o'rni va ahamiyatini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb hisoblanadi.

Maqsadi

Mazkur maqolaning maqsadi O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy taraqqiyotida xizmat ko'rsatish sohasining o'rni va ahamiyatini ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot jarayonida xizmatlar sektorining iqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri, uning rivojlanish tendensiyalari hamda istiqbollari aniqlanadi.

Asosiy qism

Xizmat ko'rsatish sohasi zamonaviy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi va u moddiy ishlab chiqarish bilan bir qatorda iqtisodiy rivojlanishning asosiy drayverlaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Xizmatlar sektori iqtisodiyotda qo'shimcha qiymat yaratish, aholi ehtiyojlarini qondirish hamda turmush darajasini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu soha o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, moddiy mahsulot ishlab chiqarmasdan turib iqtisodiy foyda keltiradi. Xizmatlarning asosiy belgilariga ularning nomoddiyligi, iste'mol va ishlab chiqarish jarayonining bir vaqtda amalga oshishi hamda mijoz bilan bevosita aloqadorligi kiradi. Xizmatlar sektori iqtisodiy tizimning boshqa tarmoqlari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, sanoat, qishloq xo'jaligi va savdo sohasining samarali faoliyat yuritishiga yordam beradi. Ayniqsa, rivojlangan mamlakatlarda xizmatlar sektori YaIMning asosiy qismini tashkil etadi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi. O'zbekistonda ham ushbu sohaning rivojlanishi iqtisodiy islohotlarning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Xizmatlar sektori orqali yangi ish o'rinlari yaratiladi, kichik biznes va tadbirkorlik rivojlanadi hamda iqtisodiyot diversifikatsiya qilinadi. Shu bois xizmat ko'rsatish sohasining mohiyatini o'rganish iqtisodiy taraqqiyotning muhim sharti hisoblanadi.

Xizmat ko'rsatish sohasi turli yo'nalishlardan iborat bo'lib, ularni tasniflash iqtisodiy tahlilni samarali amalga oshirish imkonini beradi. Xizmatlar sektori odatda iqtisodiy faoliyat turi, iste'molchi ehtiyojlari hamda funksional vazifalariga ko'ra guruhlarga ajratiladi. Asosiy xizmat turlariga transport xizmatlari, aloqa va axborot texnologiyalari, savdo, turizm, moliyaviy xizmatlar, ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlari kiradi. Har bir xizmat turi iqtisodiyotda o'ziga xos funksiyani bajaradi va umumiy tizimning rivojlanishiga hissa qo'shadi. Masalan, transport xizmatlari iqtisodiy aloqalarni rivojlantiradi, savdo xizmatlari mahsulotlarni iste'molchiga yetkazib beradi, moliyaviy xizmatlar esa pul aylanishini ta'minlaydi. Axborot texnologiyalari xizmatlari esa raqamli iqtisodiyotning rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Xizmatlar tasnifi ularning moddiy va nomoddiy xususiyatlariga, davlat va xususiy sektor tomonidan ko'rsatilishiga hamda iste'molchilarga taqdim etilish shakliga qarab ham ajratiladi. Ushbu tasniflash tizimi xizmatlar sektorini chuqurroq tahlil qilish va uni samarali boshqarish imkonini beradi. O'zbekistonda xizmatlar turlarining kengayib borishi iqtisodiy modernizatsiyaning muhim ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi.

O'zbekistonda xizmat ko'rsatish sohasi mustaqillikdan so'ng bosqichma-bosqich rivojlanib bordi va iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismiga aylandi. Dastlabki bosqichda xizmatlar sektori nisbatan cheklangan bo'lib, asosan savdo va maishiy xizmatlar bilan chegaralangan edi. Keyingi bosqichda bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonida xizmatlar sohasini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi. Davlat tomonidan kichik biznes va xususiy

tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash xizmatlar sektorining kengayishiga olib keldi. 2000-yillardan boshlab xizmatlar sohasida sezilarli o'sish kuzatildi va yangi xizmat turlari paydo bo'ldi. Xususan, turizm, bank-moliya, sug'urta va axborot texnologiyalari xizmatlari jadal rivojlana boshladi. So'nggi yillarda raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi xizmatlar sektorining yangi bosqichga ko'tarilishiga sabab bo'ldi. Elektron savdo, onlayn xizmatlar va fintech yo'nalishlari iqtisodiy tizimning ajralmas qismiga aylandi. Shu bilan birga, xizmatlar sifati va raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan islohotlar amalga oshirilmogda. Xizmatlar sektorining rivojlanish bosqichlarini tahlil qilish mamlakat iqtisodiy siyosatini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Xizmat ko'rsatish sohasi O'zbekiston iqtisodiyotida yalpi ichki mahsulotning muhim qismini tashkil etadi va uning ulushi yildan-yilga ortib bormogda. So'nggi yillarda xizmatlar sektorining YaIMdagi ulushi sezilarli darajada oshib, iqtisodiy o'sishning muhim manbalaridan biriga aylandi. Ushbu o'sish iqtisodiyotning diversifikatsiyasi va tarkibiy o'zgarishlari bilan bog'liq bo'lib, xizmatlar sohasining kengayishi bilan izohlanadi. Xizmatlar sektorining rivojlanishi ishlab chiqarish va iste'mol o'rtasidagi muvozanatni ta'minlaydi hamda iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlaydi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, transport, savdo, aloqa va moliyaviy xizmatlar YaIMning katta qismini tashkil etadi. Ushbu sohalarning rivojlanishi boshqa tarmoqlarning samaradorligini oshiradi. Xizmatlar sektorining ulushini tahlil qilish iqtisodiy siyosatni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, xizmatlar hajmining ortishi aholi daromadlarining ko'payishi va iste'mol talabining oshishi bilan chambarchas bog'liq. Xizmatlar sektorining barqaror rivojlanishi mamlakat iqtisodiy o'sishining muhim omili hisoblanadi.

Xizmat ko'rsatish sohasi aholi bandligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi va yangi ish o'rinlarini yaratishning asosiy manbalaridan biri hisoblanadi. Ushbu soha mehnat resurslarini keng jalb qilish imkoniyatiga ega bo'lib, ayniqsa yoshlar va ayollar bandligini oshirishda katta ahamiyatga ega. Xizmatlar sektorida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishi yangi ish o'rinlarining paydo bo'lishiga olib keladi. Savdo, turizm, transport va xizmat ko'rsatishning boshqa yo'nalishlari bandlik darajasini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, xizmatlar sohasi moslashuvchan bo'lib, iqtisodiy o'zgarishlarga tez moslashadi. Aholining daromadlari ortishi xizmatlarga bo'lgan talabni oshiradi, bu esa bandlikni yanada kengaytiradi. Xizmatlar sektorida bandlikning ortishi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga ham xizmat qiladi. Davlat tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlar va qo'llab-quvvatlash dasturlari ushbu sohaning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmogda.

So'nggi yillarda xizmat ko'rsatish sohasida innovatsiyalar va raqamli texnologiyalarning joriy etilishi ushbu tarmoqning rivojlanishida muhim omilga aylandi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari xizmatlar ko'rsatish jarayonini soddalashtiradi, tezlashtiradi va samaradorligini oshiradi. Elektron savdo, onlayn bank xizmatlari, mobil ilovalar va raqamli platformalar xizmatlar sifatini yangi bosqichga olib chiqmogda. Raqamli texnologiyalar yordamida xizmatlar iste'molchilarga qulay va tezkor tarzda yetkazib beriladi. Innovatsiyalar xizmatlar sektorida raqobatni kuchaytiradi va yangi xizmat turlarining paydo bo'lishiga sabab bo'ladi. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot xizmatlar sektorining rivojlanishiga keng imkoniyatlar yaratadi. Davlat tomonidan raqamlashtirishga qaratilgan strategiyalar ushbu jarayonni jadallashtirmogda. Innovatsion yondashuvlar xizmatlar sifatini oshirish va iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Xizmatlar sektorida texnologik yangiliklarning joriy etilishi iqtisodiy o'sishni tezlashtiradi.

Xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanishiga qaramay, ushbu sektorda bir qator muammolar mavjud bo'lib, ular uning samaradorligini cheklaydi. Asosiy muammolarga infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, xizmatlar sifati pastligi va malakali kadrlar yetishmasligi kiradi. Shuningdek, ayrim hududlarda xizmatlar ko'rsatish darajasi past bo'lib, bu hududiy nomutanosiblikni keltirib chiqaradi. Moliyaviy resurslarning cheklanganligi va investitsiyalar yetishmasligi ham xizmatlar sektorining rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu muammolarni hal etish uchun infratuzilmani rivojlantirish, kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish va investitsiyalarni jalb etish zarur. Xizmatlar sifatini oshirish uchun raqobat muhitini kuchaytirish ham muhim ahamiyatga ega. Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash choralari kengaytirish ushbu sohaning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Muammolarni bartaraf etish xizmatlar sektorining barqaror o'sishini ta'minlaydi.

O'zbekistonda xizmat ko'rsatish sohasining istiqbollari keng bo'lib, uning rivojlanishi iqtisodiy taraqqiyotning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Kelgusida xizmatlar sektorini rivojlantirish uchun raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, xizmatlar sifatini oshirish va yangi xizmat turlarini yaratish muhim ahamiyatga ega. Turizm, axborot texnologiyalari va moliyaviy xizmatlar istiqbolli yo'nalishlar sifatida e'tirof etilmoqda. Xizmatlar sektorini rivojlantirish strategiyalari iqtisodiy islohotlar bilan uzviy bog'liq holda amalga oshirilmoqda. Davlat tomonidan ishlab chiqilayotgan dasturlar ushbu sohaning kengayishiga xizmat qilmoqda. Xizmatlar sektorining rivojlanishi iqtisodiy o'sish sur'atlarini oshiradi va xalqaro bozorda raqobatbardoshlikni kuchaytiradi. Shu bilan birga, xizmatlar sohasining istiqbollari aholining turmush darajasini oshirish bilan chambarchas bog'liq. Strategik yondashuv xizmatlar sektorining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi va mamlakat iqtisodiyotining yangi bosqichga chiqishiga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, xizmat ko'rsatish sohasi O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy taraqqiyotida muhim o'rin egallaydi va u iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Ushbu soha yalpi ichki mahsulot hajmini oshirish, iqtisodiyot tarkibini diversifikatsiya qilish hamda boshqa tarmoqlar faoliyatini qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xizmatlar sektori aholi bandligini ta'minlash, daromadlarni oshirish va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashda katta ahamiyatga ega. Ayniqsa, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishi xizmatlar sohasining kengayishiga xizmat qilmoqda. Shuningdek, xizmat ko'rsatish sohasida innovatsiyalar va raqamli texnologiyalarning joriy etilishi uning samaradorligini oshirib, xizmatlar sifatini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Shu bilan birga, mavjud muammolarni bartaraf etish, infratuzilmani rivojlantirish va malakali kadrlar tayyorlash ushbu sohaning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Umuman olganda, xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish O'zbekiston iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish, aholining turmush darajasini yaxshilash va mamlakatning barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yo'ldoshev J. Zamonaviy iqtisodiyotda xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanishi. – Toshkent: O'qituvchi, 2022. – 180 b.
2. Karimov S. Xizmatlar sektorining iqtisodiy o'sishdagi roli // Iqtisodiyot va ta'lim. – 2023. – № 2. – B. 45–52.
3. Tursunov M. Bozor iqtisodiyoti sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 165 b.
4. Abdullayev R. Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsion rivojlanish yo'llari // Ta'lim va innovatsiya. – 2022. – № 3. – B. 60–68.
5. Mirzayev A. Xizmatlar sektorining iqtisodiy samaradorligi // Pedagogika va iqtisodiyot. – 2023. – № 1. – B. 55–63.
6. Xusanov D. Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanishi // Xalq ta'limi. – 2022. – № 4. – B. 70–78.
7. Qodirov A. Xizmatlar sohasida bandlikni ta'minlash masalalari // Ijtimoiy-iqtisodiy tadqiqotlar. – 2023. – № 2. – B. 48–56.
8. Rahimov B. Xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanish istiqbollari // Ta'lim va taraqqiyot. – 2022. – № 1. – B. 44–52.
9. Ergashev S. Xizmatlar sektorida kichik biznes va tadbirkorlik // Ta'lim muammolari. – 2021. – № 3. – B. 65–73.